

אלו הן הגולין פרק שני מכות

יא.

עין משפט
נר מצוה

נג א מ"י פ"ט מה' ס"ח הלכה ט' סג עשין כה טושי"ע י"ד כי רעה ספיק א:

נד ב מ"י פ"ג מה' סכילת הלכה ט סג עשין כה טושי"ע א"ח כי נכ ספיק מט:

ג ומ"י פ"א מה' ספילין הל"י טושי"ע סס ספיק יג טושי"ע י"ד כי ר"ע ספיק פ:

גה ד מ"י פ"ו מה' יוחם הלכה ט סג עשין ע:

תורה אור השלם

1. ודבר ה' אל יהושע לאמר: דבר אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט אשר דברתי אליכם ביד משה: יהושע כ ב
2. דבר יהושע ארני הארץ אמרו קשות יתנו אתנו כמרגלים את הארץ: כ"א
3. אז נדברו ד"א כי איש את רעהו ויקשבו: וישמעו ויחבטו ספר זכרון לפניו ליראי: ויחשבו שמא: ויבאו ג טו
4. וידבר עמיס תחת רגלינו: ולאמיס תחת רגלינו: תהלים טו ד
5. ויכתב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלהים ויקח אבן גדולה ויקמה שם תחת האלה אשר במקדש: ויהושע כו כו
6. ויהי לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד זקוקה הוציא ה' ממצרים: שמואל ב ט
7. והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם והדיש אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אתו בשמן הקדש: במדבר לה כה
8. כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול ואחרי מות הכהן הגדול ישב הרצח אל ארץ אחרת: במדבר לה כה
9. ולא תקחו ספר לנוס אל עיר מקלטו לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן: במדבר לה לב
10. כי בצפור לנוס כדור לעוף כן קללת חכם לו משלי כו ב
11. ואחיתפל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור ויקם וילך אל ביתו אל עירו ויצו את בניו ויחבקו ויקמת ויקבר בקבר אביו: שמואל א ג ז
12. ויאמר מה הדיבר אשר דבר אליך אל נא תכחד ממני כה יעשה לך אלהים ובה יוסוף אם תכחד ממני דבר מכל הדיבר אשר דבר אליך: שמואל א ג ז
13. ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו ויאמר ה' יהוה הטוב בעיני יעשה: שמואל א ג ז
14. ויגד לו ואלו הדברים בניו ויבטע ויקחו שדות וישו מבצע: שמואל א ג ז

משל זה על אדם שלוקה בשביל סרחון של אחרים: טוביה הטא וויגוד מנגיד. משום הלא דלמרי' צערי' ספחים [ק"ג] טוביה הטא וויגוד אסקיד ביה בימידי שלא היה עד שני דצבר וגנדי' רב ספא לויגוד אל' טוביה הטא וויגוד מנגיד ומלאו היתה למשל: **הסא אמרי' בלאי' אומרי' משל זה: שסא נסיב מבגאי' גור.** שסא

בלשון עזה דכתיב וידבר ה' אל יהושע לאמר דבר אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט אשר דברתי אליכם וגו' מפני שהן של תורה למימרא דכל דיבור לשון קשה אין כדכתיב דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות והתניא: ¹⁶ נדברו אין נדברו אלא לשון נחת וכן הוא אומר ד'דבר עמים תחתינו דבר לחוד ידבר לחוד: (סימני' רבני' מהמני' וספרי') פליגי בה רבי יהודה ורבנן חד אומר מפני ששייהו וחד אומר מפני שהן של תורה ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלהים פליגי בה ר' יהודה ור' נחמיה חד אומר שזמנה פסוקים וחד אומר ערי מקלט בשלמא למ"ד ה' פסוקים היינו דכתיב בספר תורת אלהים אלא למ"ד ערי מקלט מאי בספר תורת אלהים ה"ק ויכתוב יהושע בספר תורת אלהים ספר שתפרו בפשתן פליגי בה ר' יהודה ור"מ חד אומר כשר וחד אומר פסול למ"ד פסול דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך ויאתקש כל התורה כולה לתפילין מה תפילין הלכה למשה מסיני לתופרן בגידין אף כל לתופרן בגידין ואידך כי איתקש למ"ד פסול דכתיב למען תהיה תורת ה' חזינן להו לתפילין דבי חביבי דתפריי בכיתנא ולית הלכתא כוותיה: **מתני' יאחד משוח בשמן המשחה ואחד המרובה בכגדים ואחד שעבר ממשחותו** ¹⁷ מחזירין את הרוצח רבי יהודה אומר אף משוח מלחמה מחזיר את הרוצח לפיכך אימותיהו של כהנים מספקות להן מחיה וכמות כרי שלא יתפללו על בניהם שימותו: **גמ'** מנא הני מילי אמר רב כהנא דאמר קרא וישב בה עד מות הכהן הגדול וכתוב כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול וכתוב ואחרי מות הכהן הגדול ר' יהודה כתיב קרא

אחרינא לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן (וגו') ואידך מדלא כתיב הגדול חד מהנד הוא: לפיכך אימותיהו של כהנים וכו': מעמא דלא מצלו הא מצלו מייתי והכתיב ¹⁸ בצפור לנוס כדור לעוף כן קללת חכם לא תבא אל"ל) ההוא סבא מפיקיה דרבא שמיע לי שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו ואיכא דמתני כרי שיתפללו על בניהם שלא ימותו מעמא דמצלו הא לא מצלו מייתי מאי הוה ליה למעבר דבא אמרינו טוביה חמא וויגוד מנגיד התם אמרי שסא נסיב ומבגאי' גזיר אמר (ליה) ההוא סבא מפיקיה דרבא שמיע לי שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו כי הא דההוא גברא דאכליה אריא ברחוק תלתא פרסי מיניה דר' יהושע בן לוי ולא אישתעי אליהו בהדיה תלתא יומי אמר רב יהודה אמר רב קללת חכם אפי' בחנם היא באה מוגלן מאחיתופל ¹⁹ שבשעה ששרה דוד שיתין קפא תהומא בעא למישטפא לעלמא אמר ר' יהודה אמר רב קפא תהומא דליקו אדוכתייה ליכא דאמר ליה מדי אמר כל היודע דבר זה ואינו אומריו יחנק בגרונו נשא אחיתופל כ"ו בעצמו אמר ²⁰ ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה התורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים לכל העולם כולו וא כל שכן א"ל שרי כתב שם אחספא שרי אתהומא נחת וקם אדוכתייה ואפ"ה כתיב ²¹ ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבשו את החמור ויקם וילך אל ביתו (ו)אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק וגו' א"ר אבהו קללת חכם אפילו על תנאי היא באה מוגלן מעלי דקאמר ליה [עלי] לשמואל ²² כה יעשה לך אלהים וכה יוסף אם תכחד ממני דבר ואף על גב דכתיב ²³ ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו [ואפ"ה] כתיב ²⁴ ולא הלכו בניו בדרכיו וגו' אמר

בפיך ואתקש כל התורה לתפילין מה תפילין הלכה למשה מסיני לתופרן בגידין. אף כל התורה כולה בגידין. וחד אמר כשר כי איתקש תורה לתפילין להיכתב במותר בפיך להלכותיו לא איתקש. אמר דא חזינא להו לתפילין דבי חביבי דתפריי בכיתנא ולית הלכתא כוותיה: אחד משוח המשחה ואחד מרובה בכגדים כי יושב בה עד מות הכהן הגדול לפיכך אימותיהו של כהנים גדולים היו מספקין לו בניהם לצדקתם כי ואקשינן למימרא דא מצלו עלוניה מקבלא והכתיב כן קללת חכם לא תבא. ופרקינן הוה להם לבקש רחמים על דורם שלא יאיע כוה בימים. כההוא דאכליה אריא ברחוק ג פרסי מאחריה דרבי יהושע בן לוי ולא אישתעי אליהו בהדיה ג יומי: פי' טוביה חמא וויגוד מנגיד. העיר זיגור על טוביה שחטא ומפני שהיה עד אחד נתייב מלקות ונעשה כמו משל כפי הכל אחד חזא חזא לו קוקה. והוא כמו שסא שביקש לישא ניהו והעיר כולה ניומלים. פי' מבגאי' לשון באגי. כן זה הדיבר. כלומר זה הרג וכתן הגדול מתחייב. ופריק שהיה לו לבקש רחמים על דורו ולא ביקש: ירושלמי רבי יוסי בן חלפתא אומר עתים עתים הם לתפלה. נשא וינאי תפילין לך: ה' עת רצון. שאלו להכמה מהו עונשן של חוטא. אמרה להם חטאים תרף רעה. והנבואה אמרה הנפש החוטאת היא תמות. והתורה אמרה יביא קרבן ויתכפר לו שנאמר ונצלה לו. והקביה אמר יעשה שובתה שנאמר טוב ישר ה' על כן יורה חטאים בדרך כלומר יורה להן דרך תשובה. אמר רב קללת חכם אפילו בחנם מתקיימת. מנא לן מאחיתופל שקללו דוד ואמר כל היודע אם מותר לכתוב שם אחספא ולמשידיא בתהומא לאוקומיה ולא יאמר יחנק בגרונו. ואע"ג דבתי הכי אמר ליה אחיתופל שרי. נתקיימה בו הקללה שנאמר ויצו אל ביתו ויחנק. א"ר אבהו קללת חכם אפילו על תנאי מנא לן מעלי דאמר ליה לשמואל כה יעשה לך אלהים. ובעצם גם בפיך. ואע"ג דכתיב ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו. א"ר חכמי ולא הלכו בניו בדרכיו:

בלשון עזה. בכל יהושע כתיב ויאמר ה' וכאן נאמר וידבר ה' אל יהושע ויגיד לזון עו הוה: מפני שהן של תורה. אבל שאר אמירות אמר לא אמר דבר לקיים מלוא הכתובה בזמנה חזק מו: ידבר עמים. יתב עמים תחתינו: מפני שסיס. שלא הפרישם לאחר שחלקו מיד עד שנאמר לו מפי הקב"ה:

פליגי בה. צפירושא דהא קרא מה כתיב יהושע ב"מ: **חד אמר שמנה פסוקים.** מיימת סס משה"ש עד סיפא וחד אמר צפרסת ערי מקלט הוא אומר שכתובה בספר יהושע: **למען היתה תורה וגו'.** ורשיה דקרא משמעי בתפילין ואתקש הכא תורה לתפילין: **כי איתקש למומר כפיך.** דכתיב צהאי קרא צפין מן המומר צפין שאין נכתבין על עור צהמה עומה: **להלכותיהן.** לדבר שאינו כתוב בתורה ובתפילין גופייהו לא גמרינן ליה אלא מהלכה למשה מסיני לא ילמי בהיקשא: **דבי חביבי.** דו"י אחי אבא אהו רבי חייא: **מתני' יאחד כהן כהן משוח בשמן המשחה.** הס כהנים גדולים שחיו עד יאשישו: **ואחד המרוכה בכגדים.** הס ששימשו מייאשיהו וליך שנגנו שמן המשחה כדאמרין בתוריות (דף י"ב) ושוב לא נמשחו כהנים ולא היתה ניכרת כהונה גדולה כהם (ג) קפא תהומא. שמשמש כהנים גדולים: **ואחד שעבר ממשחותו.** שאירע פסול ככ"ג ושימש אחר תחתיו וכשתפלא כהן חזר לעבודתו ועבר זה ממשחותו: **מחזירין את הרוצח.** נמיתת כמו שנאמר (סוף ארסי מות הכהן הגדול ישב הרוצח: משוח מלחמה. כהן המשוח לומר במלחמה נרמי המלחמה אל יך לצדקס וכל הענין הגדול. הא חד כי צעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול הא תרי ואחרי מות הכהן הגדול ישב הרוצח הא תלתא: שיהי לזן לבקש רחמים על דורן. הלכך לאו קללת חכם היא: **הכא אמרי.** צבצל אומרינן

גמ' ר"י ור' נחמיה חד אמר. ע"י צ"ב טו ע"פ: שם ספר שפירו בשבת. עיני מגילת דף ט"ז ודף י"ע ע"פ:

מוסף רש"י

ידבר עמים. יתפילי וכל פסולת נחת: שבת ס"ג. צפירושא דהא קרא מה כתיב יהושע ב"מ: **חד אמר שמנה פסוקים.** מיימת סס משה"ש עד סיפא וחד אמר צפרסת ערי מקלט הוא אומר שכתובה בספר יהושע: **למען היתה תורה וגו'.** ורשיה דקרא משמעי בתפילין ואתקש הכא תורה לתפילין: **כי איתקש למומר כפיך.** דכתיב צהאי קרא צפין מן המומר צפין שאין נכתבין על עור צהמה עומה: **להלכותיהן.** לדבר שאינו כתוב בתורה ובתפילין גופייהו לא גמרינן ליה אלא מהלכה למשה מסיני לא ילמי בהיקשא: **דבי חביבי.** דו"י אחי אבא אהו רבי חייא: **מתני' יאחד כהן כהן משוח בשמן המשחה.** הס כהנים גדולים שחיו עד יאשישו: **ואחד המרוכה בכגדים.** הס ששימשו מייאשיהו וליך שנגנו שמן המשחה כדאמרין בתוריות (דף י"ב) ושוב לא נמשחו כהנים ולא היתה ניכרת כהונה גדולה כהם (ג) קפא תהומא. שמשמש כהנים גדולים: **ואחד שעבר ממשחותו.** שאירע פסול ככ"ג ושימש אחר תחתיו וכשתפלא כהן חזר לעבודתו ועבר זה ממשחותו: **מחזירין את הרוצח.** נמיתת כמו שנאמר (סוף ארסי מות הכהן הגדול ישב הרוצח: משוח מלחמה. כהן המשוח לומר במלחמה נרמי המלחמה אל יך לצדקס וכל הענין הגדול. הא חד כי צעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול הא תרי ואחרי מות הכהן הגדול ישב הרוצח הא תלתא: שיהי לזן לבקש רחמים על דורן. הלכך לאו קללת חכם היא: **הכא אמרי.** צבצל אומרינן

רבינו חננאל

בלשון עז שנאמר וידבר ה' אל יהושע לאמר דבר אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט וכו'. ומנא לן דכל דיבור לשון קשה הוא שנאמר דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות וגו'. אינו והתניא אז נדברו ואין נדברו אלא לשון נחת שנאמר וידבר עמים תחתינו. ושנינו דבר לחוד דיבר לחוד. כלומר דבר קשה ידבר נתייבא: מאי כספר תורה ליהוה: הכי קאמר ויחבש יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלהים: ספר שתפרו כפשתן רבי יהודה ר' מאיר דא אמר פסול שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך ואתקש כל התורה לתפילין מה תפילין הלכה למשה מסיני לתופרן בגידין. אף כל התורה כולה בגידין. וחד אמר כשר כי איתקש תורה לתפילין להיכתב במותר בפיך להלכותיו לא איתקש. אמר דא חזינא להו לתפילין דבי חביבי דתפריי בכיתנא ולית הלכתא כוותיה: אחד משוח המשחה ואחד מרובה בכגדים כי יושב בה עד מות הכהן הגדול לפיכך אימותיהו של כהנים גדולים היו מספקין לו בניהם לצדקתם כי ואקשינן למימרא דא מצלו עלוניה מקבלא והכתיב כן קללת חכם לא תבא. ופרקינן הוה להם לבקש רחמים על דורם שלא יאיע כוה בימים. כההוא דאכליה אריא ברחוק ג פרסי מאחריה דרבי יהושע בן לוי ולא אישתעי אליהו בהדיה ג יומי: פי' טוביה חמא וויגוד מנגיד. העיר זיגור על טוביה שחטא ומפני שהיה עד אחד נתייב מלקות ונעשה כמו משל כפי הכל אחד חזא חזא לו קוקה. והוא כמו שסא שביקש לישא ניהו והעיר כולה ניומלים. פי' מבגאי' לשון באגי. כן זה הדיבר. כלומר זה הרג וכתן הגדול מתחייב. ופריק שהיה לו לבקש רחמים על דורו ולא ביקש: ירושלמי רבי יוסי בן חלפתא אומר עתים עתים הם לתפלה. נשא וינאי תפילין לך: ה' עת רצון. שאלו להכמה מהו עונשן של חוטא. אמרה להם חטאים תרף רעה. והנבואה אמרה הנפש החוטאת היא תמות. והתורה אמרה יביא קרבן ויתכפר לו שנאמר ונצלה לו. והקביה אמר יעשה שובתה שנאמר טוב ישר ה' על כן יורה חטאים בדרך כלומר יורה להן דרך תשובה. אמר רב קללת חכם אפילו בחנם מתקיימת. מנא לן מאחיתופל שקללו דוד ואמר כל היודע אם מותר לכתוב שם אחספא ולמשידיא בתהומא לאוקומיה ולא יאמר יחנק בגרונו. ואע"ג דבתי הכי אמר ליה אחיתופל שרי. נתקיימה בו הקללה שנאמר ויצו אל ביתו ויחנק. א"ר אבהו קללת חכם אפילו על תנאי מנא לן מעלי דאמר ליה לשמואל כה יעשה לך אלהים. ובעצם גם בפיך. ואע"ג דכתיב ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו. א"ר חכמי ולא הלכו בניו בדרכיו: